

PSICHIATRIJOS ŽINIOS

LIETUVOS PSICHIATRŲ ASOCIACIJOS
SPECIALIZUOTAS INFORMACINIS
LEIDINYS

2022 / Nr. 71 VASARIS

ISSN NR. 1648-1259

PSICHIATRIJOS ŽINIOS

2022 / Nr. 71,

vasaris

Lietuvos psichiatrų asociacijos (LPA) specializuotas
informacinis leidinys

LPA yra

Pasaulinės psichiatrijos asociacijos (PPA) narė,
Europos psichiatrų asociacijos (EPA) narė,
Šiaurės šalių psichiatrų asociacijos komiteto (ŠŠPAK) narė

Vyr. redaktorė Nijolė Goštautaitė Midttun
Vyr. redaktorės pavaduotoja Danguolė Survilaitė

Redakcinė kolegija:

Prof. Virginija Adomaitienė
Gyd. Ramunė Mazaliauskienė, LPA prezidentė
Gyd. Ona Davidonienė, LPA viceprezidentė
Gyd. Laurynas Bukelskis
Gyd. Algimantas Liausėdas
Gyd. Gintaras Naujokas
Gyd. Aleksandras Slatvickis
Prof. Vesta Steiblienė
Doc. dr. Sergejus Andruškevičius
Gyd. Stefa Naujokienė
Gyd. Arūnas Rimkus
Dr. Aušra Deksnytė (Norvegija)

Leidėjas Lietuvos psichiatrų asociacija
Redakcijos adresas: Vasaros g. 5, LT-10309 Vilnius, Lietuva
Maketuotoja Larisa Jakovuk
Kalbos konsultantė Regina Dobelienė

Mokslo straipsniai šiame leidinyje recenzuojami.
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su straipsnių autorių. Šiame leidinyje pateikta
informacija skiriama specialistams. Už reklamos turinį ir kalbą redakcija neatsako.
Visos teisės saugomos.

Viršelyje: **Pavelas P. (g. 1991 m.). Melancholija. 2021 m.**

Tai vienas naujesnių kolekcijos piešinių. Jis patraukė dėmesį pavadinimu, spalvine gama ir nesudėtingu piešiniu su užkoduotais simboliais. Kaip rašė psichikos pacientų piešinių tyrinėtojas Helmut'as Rennert'as (1920–1994), simbolių prasmę gali paaiškinti tik pats autorius. Pavelas paaiškino, kad jį įkvėpė „gamtos reiškinys – vaizdas už lango iš ligoninės palatos: apsiniaukęs dangus, lietus, niūrus oras; centre piešinys kelia jaukius jausmus – platinos spalva nutapytos dvi sukryžiuotos akys – X simbolis, pav., X failai, tai nežinomas, gal kažko nežinome, bet tai egzistuoja, gal tai ateivių rasė, gal tai koks didelis kompiuteris, gal mus stebi ateivių rasė.“ ir t. t. Dažnai ne patys piešiniai, o pacientų paaiškinimai atskleidžia jų psichopatologiją.

Pavelas psichikos liga susirgo paauglystėje, stacionare gydytas daugiau kaip 10 kartų, keletą kartų priverstinai, praeityje jam buvo keliami baudžiamoji byla už piešimą ant sienų („grafičius“). Tapybos nesimokė, baigė 9 mėn. trukmės multimedijos kursas.

Iš D. Survilaitės pacientų kūrybos „Aukso fondo“.

Spausdino UAB Spaudos departamentas
Elektrinės g. 10, Drūkšinių k., Visagino sav., LT-31152, Visaginas
Tiražas 400 egz.

Ar keičiasi depresijos sukeltos naštos visuomenei prognozės pagal PSO?

Mindaugas Šablevičius, gydytojas psichiatras

Pasaulinę psichikos sveikatos dieną spalį pasidomėjau dabartine Pasaulio sveikatos organizacijos (toliau – PSO) ligų sukeltos naštos visuomenei statistika, tarp jų – ir depresijos. Seniau psichiatrams būdavo įprasta cituoti tokias PSO prognozes: „<...> jeigu dabartinės tendencijos nepasikeis, 2020 m. depresija pasaulyje užims antrąją vietą (po išeminės širdies ligos) tarp didžiausių naštą visuomenei sukeliančių ligų. Išsivysčiusiuose pasaulio regionuose depresija taps pagrindine ligų sukeltos naštos priežastimi“.

Pažiūrėkime, ar PSO prognozės pildosi. Dabar vienpolės depresijos sukeltos naštos tendencijos pagal PSO yra kitokios: depresija gana reikšmingai atitolusi nuo ligų sukeltos naštos dešimtuko pirmųjų vietų. Naujaisiais 2019 m. PSO statistika (žr. šaltinis) apskaičiavusi DALY (angl. *disability-adjusted life year*) ligų sukeltą naštą visuomenei, vertinanti, ko gero, patį brangiausią (ir ribotą) žmogaus turtą – laiką, kuris mums duotas gyventi šioje žemėje. DALY metodika skaičiuoja, kiek sveiko gyvenimo metų liga ar ligų grupė „paima“ iš 100 000 šalies žmonių gyvenimų, taip pat kiek tikėtinių būsimo gyvenimo metų prarandama dėl tos ligos sąlygotos ankstyvesnės mirties. Iš maždaug 200 ligų grupių sąrašo depresija viso pasaulio populiacijai sukeltos ligų naštos sąrašė yra **dvylikta**.

Labiausiai išsivysčiusiuose pasaulio regionuose (Š. Amerika, Europos Sąjunga, Australija ir N. Zelandija, kai kurios Azijos šalys, pvz., Japonija, Singapūras, Saudo Arabija, JAE) depresija visų ligų sąrašė pakyla į **dešimtą** (beje, depresiją šiuose pasaulio regionuose lenkia dvi kitos psichikos sutrikimų grupės – devintoje vietoje esanti priklausomybių nuo nelegalių psichoaktyviųjų medžiagų grupė ir šeštoje vietoje esanti Alzheimerio bei kitų demencijų grupė). Jei PSO pateiktose 2019 m. suvestinėse skaičiuosime tik lėtinių neinfekcinių ligų bei traumų iš visos Žemės gyventojų atimtus sveiko gyvenimo metus, depresija užims šesktą vietą (po širdies ir kraujagyslių ligų, eismo įvykių, lėtinės obstrukcinės plaučių ligos,

diabeto bei stuburo uždegiminių-degeneracinių ligų).

Žodžiu, naštos nulemtos pozicijos skirtumai, tarp seniau prognozuotos ir dabartinės vienpolės depresijos vietos, reikšmingi. Gali būti, kad DALY skaičiavimo metodika, skaičiuojanti ne eurus ar dolerius, o būtent prarastus sveiko gyvenimo metus, pakeitė vienpolės depresijos vietą naštą sukeliančių ligų suvestinėse.

Kartais keliam klausimą, kad galbūt skurdesniuose kraštuose gyvena laimingesni žmonės. Palyginus ekonomiškai daugiau ir mažiau išsivysčiusias šalis, skirtumai *soma* sveikatos sferoje reikšmingi – ekonomiškai išsivysčiusių šalių didžiausią naštą sukeliančių ligų sąrašuose ženkliai mažiau infekcinių ligų bei perinatalinės patologijos: ekonomiškai labiausiai išsivysčiusiuose pasaulio regionuose vidutinė tikėtino gyvenimo trukmė apie 80–85 metai, tuo tarpu skurdžiuose 45–60 metų. O ar skirtumai tokie pat reikšmingi ir *psyche* srityje, tik atvirkštinio santykiu – skurdesniuose kraštuose depresija sergama rečiau? Galbūt depresija pradeda kilti į viršų tose šalyse, kur iš ligų sąrašo viršūnės iškrenta kūdikių ligos, maliarija, tuberkuliozė, mirtys karuose, bado pasekmės, infekcinės diarėjos, meningitai, AIDS etc. (didelė pasaulio žmonių dalis, kitaip negu mes Europoje, su tuo susiduria kasdien). Visgi, kadangi DALY metodika skaičiuoja ne absoliučius skaičius ir ne procentus, o iš 100 tūkst. šalies gyventojų pasiglemžtus sveiko gyvenimo metus, matyti, kad ekonomiškai skurdesnėse pasaulio šalyse depresijos „atimtų“ metų našta maždaug dvigubai ar trigubai mažesnė. Žinoma, šiai statistikai gali turėti įtakos prastesnės psichikos sutrikimų diagnostikos bei psichiatrinės pagalbos galimybės ekonomiškai skurdesniuose regionuose.

PSO tinklalapyje nurodytame straipsnyje galima greituoju būdu pažiūrėti atskiros pasaulio šalies didžiausią naštą sukeliančių ligų dešimtuką (tinklalapyje reikia spausti „*Leading causes of DALYs*“, tada toliau žiūrėti ties žodžiu „*Filters*“). Keletas įdomesnių pastebėjimų: JAV ligų naštos visuomenei antroje vietoje yra nele-

galių psichoaktyviųjų medžiagų (angl. *drug use*) sukelti sutrikimai. O štai Japonijoje, kuri priklauso ekonomiškai labiausiai išsivysčiusių G-7 šalių grupei, nei depresijos, nei nerimo sutrikimų iš viso nėra ligų naštos pirmame dešimtuکه (galbūt japonų kultūroje neįprasta reikšti emocijas, tad depresiniai išgyvenimai „konvertuojasi“ į psichosomatinius sutrikimus, o pastarieji galiausiai į somatinius?). Ar tai – stigmatizacijos ir psichiatrinių diagnozių baimės šioje šalyje pasekmė? Tokie pat, kaip ir Japonijos, be jokių psichikos sutrikimų, ir Šiaurės Korėjos bei Pietų Korėjos ligų naštos dešimtukai. Tiesa, Pietų Korėjoje antrą vietą užima įvairių žalojimosi formų (angl. *self-harm*) sukelta našta. Nors Brazilija nedalyvauja kariniuose konfliktuose, joje pirmąją vietą pagal našlą užima tarpasmeninio smurto sukeltos sveikatos problemos. Tailande daugiausia sveiko gyvenimo dienų

iš gyventojų „atima“ eismo įvykiai. Pažiūrėkime, kaip sekasi dviem pagal gyventojų skaičių didžiausioms pasaulio šalims: Indijos ligų naštos dešimtuکه psichikos sutrikimų visai nėra, o Kinijos – depresija užima penktąją vietą, nerimo sutrikimai – septintąją vietą. Kitame pasaulio krašte esančioje Islandijoje ligų naštos visuomenei dešimtuکه depresijos ar nerimo sutrikimų nėra, tačiau dešimtą vietą užima įvairių žalojimosi formų sukelta našta. Lietuvoje žalojimosi sutrumpintas sveikas žmonių gyvenimas (plius DALYskaičiuojamas apskritai sutrumpintas visas gyvenimas) lenkia depresijos atimtus sveiko gyvenimo metus.

Pandeminė situacija nuo 2020 m. galbūt taip pat turės specifinės įtakos depresijos sukeltos naštos statistikai: lauksime atnaujintų PSO duomenų.

Šaltinis:

<https://www.who.int/data/gho/data/themes/mortality-and-global-health-estimates>